

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЗМІСТУ ОКРЕМИХ ПОНЯТЬ ЛИТОВСЬКОГО СТАТУТУ

INTERPRETATION OF THE CONTENTS OF CERTAIN CONCEPTS
OF THE LITHUANIAN STATUTE

Кудін С.В., д.ю.н., доцент,
професор кафедри теорії, історії права і держави та конституційного права
Університет державної фіскальної служби України

У статті здійснено інтерпретацію змісту понять бандитизму та розбою за всіма редакціями Литовського Статуту. Доведено, що вчинення бандитських і розбійницьких нападів призводило до великих матеріальних збитків, втрати майна, позбавлення життя або ушкодження здоров'я особи, і тому вони розглядалися законодавцем як особливо небезпечні. Обґрунтовано, що законодавець у нормах Литовського Статуту закріпив такі характерні ознаки бандитизму, як поділ бандитизму в залежності від місця нападу, мети злочину; наявність організованої банди. Встановлено, що особливу увагу законодавець на той час приділив покаранню за бандитський напад у залежності від тяжкості наслідків: більш суспільно небезпечні наслідки карались більш суворо. З'ясовано, що у XVI столітті проходить розвиток поняття розбою, воно починає набувати деяких характерних ознак, які притаманні йому в сучасному кримінальному праві України (посягання на майно і здоров'я). Визначено, що законодавець чітко відділяє поняття бандитизму і розбою за місцем скоєння злочину, суб'єктами тощо. Доведено, що підґрунтя бандитизму полягало в постійних війнах і суперечках між феодалами, внаслідок яких він стає особливо небезпечним. Розбій же не мав тієї основи. Обґрунтовано, що в кримінальному праві українських земель, які входили до складу Литовсько-Руської держави та Речі Посполитої, бандитизм виглядав як більш тяжкий злочин, ніж розбій: навіть за відсутності встановленої законом достатньої кількості свідків особу, яку звинувачували в бандитизмі, можна було притягти до відповідальності й застосувати покарання. Виявлено, що погляди законодавця на поняття даних видів злочину, покарання за вчинення бандитизму і розбою знайшли своє адекватне відображення в судовій практиці, а це свідчило про значний правовий розвиток держави, домінування принципу законності, а також наявності на той час великої кількості фахівців, обізнаних в юриспруденції людей.

Ключові слова: інтерпретація, бандитизм, розбій, покарання, Литовський Статут, судова практика.

The article interprets the content of the concepts of banditry and robbery according to all editions of the Lithuanian Statute. It has been proven that gangster and robbery attacks have caused great material damage, loss of property, loss of life or injury to a person, and therefore they were considered by the legislator as particularly dangerous. It is substantiated that the legislator in the norms of the Lithuanian Statute enshrined such characteristic features of banditry as the division of banditry depending on the place of attack, the purpose of the crime; the presence of an organized gang. It was established that the legislator at that time paid special attention to the punishment for a bandit attack depending on the severity of the consequences: more socially dangerous consequences were punished more severely. It was found that in the sixteenth century the concept of robbery was developing, it began to acquire some of the characteristics that are inherent in modern criminal law of Ukraine (encroachment on property and health). It is determined that the legislator clearly separates the concepts of banditry and robbery at the crime scene, subjects, etc. It is proved that the basis of banditry was constant wars and disputes between feudal lords, as a result of which it becomes especially dangerous. The robbery did not have that basis. It is substantiated that in the criminal law of the Ukrainian lands, which were part of the Lithuanian-Russian state and the Commonwealth, banditry looked like a more serious crime than robbery: even in the absence of a sufficient number of witnesses, a person accused of banditry could be prosecuted, responsibility and apply punishment. It was found that the legislator's views on the concept of these types of crimes, punishment for banditry and robbery, were adequately reflected in judicial practice, and this testified to the significant legal development of the state, the dominance of the rule of law and the presence of a large number of experts in the jurisprudence of the people.

Key words: interpretation, banditry, robbery, punishment, Lithuanian Statute, case law.

Актуальність. У сучасному кримінальному праві України бандитизм та розбій є небезпечними злочинами, адже їх вчинення призводить до тяжких наслідків: позбавлення особи життя, ушкодження її здоров'я, пограбування або знищення майна. Тому зараз в Україні ведеться цілеспрямована боротьба з організованою злочинністю та особами, які вчиняють розбої, пошук нових форм та методів попередження скоєння бандитських та розбійних нападів.

Слід відзначити, що ознаки бандитизму та розбою містились і в законодавчих пам'ятках українських земель, що перебували у складі Литовсько-Руської держави та Речі Посполитої. Вивчення проблеми розуміння законодавцем тієї доби понять бандитизму та розбою дає можливість визначити їхні основні ознаки, відмінні риси, прослідкувати становлення і розвиток даних понять в історичному минулому кримінального права України. Дослідження даної проблематики буде сприяти більш поглибленому вивченню правової думки українського народу, що є необхідним у часи становлення національної державності України.

При цьому важливим методом пізнання характеристик процесу становлення понять бандитизму і розбою є діахронічно-генетичний, який спрямований на з'ясування генетичної спорідненості історичного розвитку національного права на всіх етапах його існування. Він є одним із домінуючих у розвідках у сфері історії національного права без

залучення іноземного матеріалу, послуговується як первинний етап накопичення необхідних предметних знань про історію національного права. Актуальність його залучення до досліджень у сфері історії національного права (у тому числі й кримінального) визначається тим, що він спрямований передусім на виявлення генетичного і безперервного його історичного розвитку [1, с. 340, 344; 2, с. 295].

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження понять бандитизму і розбою знайшло своє відображення у працях Д.Г. Тальберга, Ф.І. Леонтовича, М.О. Максимейка, О.О. Малиновського, Г.В. Демченка, Я. Падох, Д.І. Любченка та деяких інших учених. Не заперечуючи внесок кожного з науковців у розроблення понять бандитизму і розбою, слід зазначити, що аналіз ними вказаних понять здійснювався не за всіма редакціями Литовського Статуту, крім того, відсутні й дослідження судової практики.

Мета статті полягає в інтерпретації змісту понять бандитизму і розбою за редакціями Литовського Статуту.

Виклад основного матеріалу. Аналіз понять бандитизму та розбою слід, на нашу думку, проводити за кількома напрямками. Вони включають у себе, по-перше, дослідження поглядів законодавця, втілених у правові джерела, по-друге, відображення цих поглядів на практиці. Це дасть змогу вивчити не тільки тлумачення законодавцем даних понять, але й практичну реалізацію закріплених у законодавстві норм про бандитизм та розбій.

Якщо говорити про поняття бандитизму в нашому розумінні, то в Судебнику Казимира він визначається через терміни «порубь», «наездъ» (ст. 21) [3]. Але в Литовському Статуті воно було розширеним, набуло певних характерних ознак. Так, у Статуті 1529 р. (I, VII, 1)¹, Статуті 1566 р. (II, XI, 1) та Статуті 1588 р. (III, XI, 1) [4–6], інших нормах бандитизм відображений у терміні «квалтомъ умыслне наехавшы або нашедши». Це поняття, на наш погляд, слід розуміти як «вчинення насильницького навмисного збройного нападу». Подібне тлумачення ґрунтується на тому, що термін «квалтъ» на мові тієї доби перекладався як насилля. Поняття «наехаль», «нашоль» у свою чергу відображають ознаки збройного бандитського нападу, результатом якого є заповідання смерті особі, її поранення, спричинення великої майнової шкоди.

Аналіз норм Литовського Статуту дає підстави визначити його кілька характерних ознак. Так, законодавець указує на підвищений ступінь суспільної небезпеки («въ томъ дому кого кольвекъ забиль и тымъ покой посполитый взрушилъ»). Іншою ознакою цього злочину була наявність озброєної банди («а не только самъ, але и помочники такового хто с нимъ на томъ квалте будетъ такъ же горьломъ карани будутъ»). Литовський Статут чітко вказує також на таку ознаку, як місце нападу. Ним визнається будинок шляхтича, його житло (I, VII, 1, II, 14; II, II, 20, IV, 42, XI, 1; III, II, 18, IV, 64, XI, 1, 59), церковний храм (II, XI, 3; III, XI, 3), маєток шляхтича, його село або піддані, що в ньому мешкають (I, VII, 19; II, XI, 21; III, XI, 20, 43), військовий обоз (I, II, 16; II, II, 23; III, II, 21) [4–6].

На підставі дослідження норм Литовського Статуту можна визначити мету вчинення бандитського нападу. Вона могла полягати в навмисному вбивстві, пораненні господаря («хто бы на чий домъ а господу умыслне наехаль, хотячи его забити, а умыслне наехавшы або нашедши, а въ томъ дому кого кольвекъ раниль або забиль»), спричиненні майнової шкоди («а естли бы квалтомъ на ехаль або нашоль, а ни кого не раниль а ни забиль, а знаки предъ се квалту, або шкоду якую учинилъ») або пограбуванні («хто бы на чие именье на село на люди...квалтомъ наехаль або насилъ и тамъ... грабежи починилъ»). Законодавець у III, XI, 20 [6] розкриває зміст «спричинення майнової шкоди», з якого ми дізнаємось, що бандитський напад призводив до великих матеріальних збитків у вигляді знищення майна. Під цим розумілись втрати, понесені від захоплення людей, худоби, порубки лісів, знищення меж, вилов риби з озера тощо.

Покарання за вчинення бандитського нападу було досить суворим і залежало від того, до яких суспільно небезпечних наслідків він призвів. Так, у разі вбивства господаря будинку або будь-якої особи в церкві організатор банди і нападу за відповідних доказів карався смертю разом з іншими учасниками (I, VII, 1; II, XI, 1, 3; III, II, 18, XI, 1, 3) [4–6] (за I редакцією Литовського Статуту, окрім того, з винного в організації нападу стягувався штраф на користь великого князя, рівний головшині). Родичам загиблого сплачувалась подвійна головшина. У разі поранення на смерть був покараний лише організатор нападу, інші учасники відбували покарання у вигляді тюремного ув'язнення строком на 1 рік і 6 тижнів. Скривдженому сплачувався штраф за поранення (III, XI, 1, 3) [6]. Норми II та III редакції Литовського Статуту передбачають покарання і за бандитський напад, під час якого не було скоєно вбивство або заповідано поранення, але скривдженому нанесли побої. Такий напад був покараний менш суворо: винний мав сплатити особі штраф за порушення його права на недоторканість житла в подвійному розмірі («гвалтъ»), а також штраф за побиття («нав'язка»), і відсидіти у в'язниці 12 тижнів (II, XI, 3; III, XI, 3) [5–6].

Бандитський напад, у результаті якого була спричинена майнова шкода, карався менш суворо, ніж напад з посяганням на особу. Наприклад, винний сплачував лише 12 карбованців штрафу скривдженому («гвалтъ») (II, XI, 1) [5]. Але покарання збільшувалось, хоча і не досягало межі покарання за напад з посяганням на особу: винний в організації нападу мав, окрім сплати «гвалту» і «нав'язки», відсидіти разом зі співучасниками у в'язниці 12 тижнів (за III, XI, 1) [6].

Деяку відмінність у покаранні за пограбування або спричинення майнової шкоди можна побачити, аналізуючи I, VII, 19; II, XI, 1, 21; III, XI, 1, 43 [4–6]. Але подібну різницю можна простежити лише у III редакції Литовського Статуту. Наприклад, аналіз II, XI, 1, 21 [5] дає підстави говорити, що покаранням за бандитський напад зі спричиненням шкоди на будинок шляхтича або його маєток, село чи підданих є лише грошові стягнення на користь потерпілого. Але за III редакцією воно змінюється. Якщо за III, XI, 43 покаранням за напад на маєток чи село з пограбуванням або знищенням майна є грошові штрафи ображеному («квалтъ и раны платити, а грабежи з навезкою поворочати», «квалтъ маєть заплатити а грабежи з навезкою поворочати»), то III, XI, 1, окрім штрафів, установлює покарання з боку держави у вигляді тюремного ув'язнення [6]. На нашу думку, це можна пояснити, по-перше, тим, що за III редакцією Литовського Статуту система покарань стала більш суворою, по-друге, законодавець убачає в нападі на будинок шляхтича з проникненням у приміщення обтяжуючу обставину. Тому покарання збільшується.

Іншим тяжким злочином у кримінальному праві українських земель, що перебували у складі Литовсько-Руської держави та Речі Посполитої, був розбій. Слід зазначити, що законодавець у той час відділяє поняття розбою від поняття бандитизму, що стало наслідком розвитку правової думки у XVI ст. Можна вказати на деякі суттєві відмінності між цими злочинами. Так, якщо вчинення бандитського нападу мало на меті позбавлення особи життя, спричинення їй відчутних матеріальних збитків, пограбування майна, то розбій переслідував тільки корисливу мету («естли бы шляхтичъ шляхтича на дорозе розбилъ и лупъ учинилъ»). На наш погляд, терміни «розбилъ и лупъ учинилъ» можуть перекладатися як «здійснив розбійний напад і пограбував».

Іншою суттєвою різницею між бандитизмом і розбоем є те, що вбивство і поранення в разі бандитського нападу охоплювалось поняттям бандитизму і додатковою кваліфікацією не потребувало. Водночас поняття розбою охоплювало лише заповідання поранення, вбивство ж за розбійного нападу вимагає покарання за сукупністю злочинів. Подібна думка підтверджується тим, що в нормах Литовського Статуту говориться тільки про розбійний напад із заповіданням тілесних пошкоджень (I, VII, 21, 22; II, XI, 23; III, XI, 30–33) [4–6]. Вбивство, вчинене під час розбійного нападу, термінологічно відділяється від поняття розбою: «а где бы ся при розбою забойство стало» (III, XI, 32) [6]. У цьому розумінні поняття розбою, яке існувало в кримінальному праві українських земель періоду, що досліджується, є близьким до сучасного його тлумачення, адже нині кримінальне право України визначає такі характерні ознаки розбою, як посягання на майно та ушкодження здоров'я особи.

Ще однією характерною ознакою розбою є місце його вчинення. Можна погодитися з думкою деяких учених, які вважають, що на відміну від бандитського нападу розбоем вважався напад на дорозі [7, с. 55–56; 8, с. 134; 9, с. 84]. Це підтверджується і прикладами з Литовського Статуту: «естли бы шляхтичъ шляхтича на дорозе розбилъ», «где бы подьданные наши господарские мещане, albo люди волостные...шляхтича и кого жъ кольвекъ инего на дорозе розбили», «розбой по дорогах», «будъ тежъ на дорозе розбоемъ».

¹ Примітка. I, VII, 1 – скорочене позначення. Означає – I редакція Литовського Статуту, VII розділ, 1 артикул. У тексті статті зустрічаються й інші скорочені позначення: перша римська цифра означає номер редакції, друга римська – номер розділу, арабська цифра – номер артикулу.

Цікаво порівняти бандитський і розбійний напад за таким критерієм, як соціальний стан потерпілого і нападника. Так, бандитизмом вважався напад тільки на будинки шляхтичів, їхні маєтності, села та підданих, а також церкви, монастирі (іншими словами – на власність духовних феодалів). Ураховуючи це, можна говорити про те, що бандитські напади слід розглядати як один із проявів війни між феодалами з метою відчутно послабити свого ворога.

В іншому контексті слід розуміти розбійний напад. Адже він не мав того підґрунтя, яке сприяло виокремленню бандитизму з інших злочинів із застосуванням насилля. Тому розбій вважався злочином і був караним у незалежності від того, до якого стану належав потерпілий чи злочинець. Не дивно, що Литовський Статут говорить про розбій, учинений шляхтичем проти шляхтича (I, VII, 21; II, XI, 23; III, XI, 30) або проти простолюдина (III, XI, 31); простолюдином проти шляхтича або особи не шляхетського стану (III, XI, 32) [4–6]. Розбій не мав також і національних чи релігійних кордонів, що свідчить про його особливу небезпеку. Так, караними були розбійні напади татарів на християн (III, XI, 33), християн на євреїв (III, XII, 7) [6].

Якщо говорити про покарання, то розбій і бандитський напад, за якого заподіюється поранення, характеризується однаково: у разі вчинення того чи іншого злочину винний (за бандитизму – організатор банди) мав бути покараний на смерть (за доведеності вини). Це свідчить про те, що і бандитизм, і розбій розглядалися законодавцем як тяжкі злочини, які спричинювали значні майнові збитки та призводили до ушкодження здоров'я (якщо під час бандитського нападу заподіювалось поранення).

Все ж, на нашу думку, бандитизм в очах законодавця виглядав більш суспільно небезпечним злочином, ніж розбій, про що говорить різниця в процесі доведення вини особи, яка не була затримана на місці злочину. У цьому випадку в разі вчинення обох злочинів скривджений мав довести справедливості свого позову за допомогою присяги шести шляхтичів. Але в разі розбою звинувачений міг вимагати проведення додаткових заходів розслідування («шкрутуниум»), і якщо вони доводили його невинуватість, то він після принесення присяги звільнявся від звинувачення (III, XI, 30). За розбійного нападу шляхтича на простолюдина процедура доведення вини ще більш ускладнювалась (III, XI, 31) [6].

Водночас у разі звинувачення в бандитському нападі особа не могла вимагати розслідування. Натомість її карали й тоді, якщо позивач не мав шести свідків. Для того щоб звинуватити її в бандитизмі, потерпілий міг присягнути разом із двома шляхтичами (правда, це не вважалося повним доведенням вини, тому організатор нападу сплачував тільки грошові штрафи потерпілому і мав відсидіти у в'язниці 24 тижні (III, XI, 2)) [4–6]. Отже, бандитський напад, навіть і за неповного доведення вини позивачем, на погляд законодавця, мав бути караним. Це свідчить про те, що за ступенем суспільної небезпеки бандитизм тоді розглядався як більш тяжкий злочин, ніж розбій.

Слід відзначити, що у XVI ст. погляди законодавця на поняття бандитизму і розбою знайшли своє адекватне відображення на практиці. Так, аналіз діяльності судів дає нам змогу стверджувати, що на практиці розрізнялись бандитські напади на будинок, двір шляхтича, церкву та маєток, село і підданих шляхтичів. Наприклад, у скарзі В. Сурина до суду на князя Я. Острозького та М. Ружинського говорилось, що вони здійснили бандитський напад на його двір: «маючи помочників з собою боярь и подданых...окилко соть...боязни Божою и сродности права посполитого запомневши, и, наехавши мощно и квалтомъ, на тое имене...на власный дворъ шляхетский» [10]. З іншого боку, зі скарги князя Ю. Воронцького до суду на князя М. Воронцького ми дізнаємось про те, що існували випадки бандитських нападів на маєтки,

села, підданих шляхтичів: «наехавши квалтовне на село Счуринь, первей подданых тамъ мешкающихъ зъ ихъ домовъ повыганяли,...а потомъ маетности ихъ, яко: быдла, овцы...до двора своего...отогнали» [11].

Дослідження актових судових записів підтверджує той факт, що на практиці були відображені і шкідливі наслідки бандитських нападів, про які говориться в нормах Литовського Статуту. Наприклад, у скарзі хорунжого Г. Бутовича до суду на шляхтича М. Немирича зазначалось, що останній здійснив разом із помічниками збройний напад на його маєток: «подданыхъ Топоринскихъ на смерть позабивали, помордовали...а некоторыхъ, поймавши...руки ему пообтинали...и шкody немалые, то есть маетности и статки...то дей все побралъ, попалить, попустошилъ» [12]. Як видно з даного прикладу, наявними є вбивства, поранення, знищення майна, пограбування.

Але судова практика знає бандитські напади і без убивств і поранень, лише з побиттям, пограбуванням. Так, з рішення Люблінського трибуналу ми дізнаємось про наслідки бандитського нападу пана М. Межанського на маєток пана Вілгорського: він «взявши васнь на повода теперешнего, пана Вилгорского, розными часы наезджаючи на село Капустинь, державу его, бой, грабежи, квалты, подданымъ тамошнымъ и ему самому чинилъ» [13].

Слід зазначити, що в практичному застосуванні була адекватно відображена не тільки характеристика різних видів бандитського нападу, але й покарання за їх вчинення. Так, за бандитський напад із побиттям і пограбуванням селян князь І. Масальський мав, згідно з I, УІ, 19, сплатити відповідну суму позивачу: «мы...яко за квалт так и за бой служебниковъ дворныхъ и слуг путныхъ и людей тяглых и вси шкody подданымъ его милости, всего сумою сто копъ грошей, двадцат и чотыри копы грошей и семь грошей, и заховываючи отца архимандрита его милост водле статуту и посполитого права и тую суму пенязей присудили...на князи Ивану Масалскомъ» [14].

Як і за Литовським Статутом, так і за судовими актами, покарання збільшувалось, якщо під час бандитського нападу було вчинене вбивство чи поранення. Так, у декреті Люблінського трибуналу описується бандитський напад пана Ф. Свищевського на монастир, причому, окрім пограбування і знищення майна, було поранено архимандрита та шляхтича. За подібні дії суд «прихилиючися въ томъ до права посполитого...за тотъ учинокъ его на горло въсказуеть...А ижъ позванный упорне ку праву не становиль, теды судъ...вину баницью вечную на позваномъ всказуеть и за лупъ шкody шести тысячей сто и двадцать золотыхъ полскихъ на позваномъ...присуждаеть» [15]. Судді, визначаючи міру покарання за цей злочин, керувались III, XI, 3–4.

У деяких випадках судді для підтвердження законності свого рішення навіть цитують окремі положення Литовського Статуту. Так, у тексті протоколу засідання Луцького гродського суду у справі про бандитський напад на село зазначається: «мы, въ томъ межи себе намовившись, статуть отворить и читатъ казали, и выразумевши з статуту земского, – иж хто бы на чий дом або кгрунт наехавши, або наславши, квалтовне побиль и поранил и грабежь учинилъ, таковый...с права маеть квалту 12 рублевъ грошей платити, за бой и зранене ведле стану навязать, грабежь з навезкою вернуть» [16]. Виходячи з II, XI, 21, суд вирішив стягнути з винних штрафу 12 карбованців, за побиття жінки-простолюдинки – 2 карбованця грошей.

Слід відзначити, що судові акти тієї доби містять менше інформації про розбій, ніж про бандитські напади. Це свідчить про те, що в реальному житті бандитських нападів у кількісному відношенні було значно більше. Але аналіз існуючих судових справ, скарг про випадки розбоїв дає підстави стверджувати, що на практиці знайшли своє відображення законодавчі положення про цей вид злочину. Досить яскраво це проілюстровано у скарзі

орендаря Бера до суду на святенника Іоанна. Позивач скаржився, що «помененый попъ, поткавши мене на добровольной дорозе...з немало помочниковъ своихъ...окрутъне...збивши, зранивши, листы и пенези...и иншихъ речей немало побрала и кгвалтовне пограбили» [17].

Типовий приклад поєднання розбою із вбивством міститься у скарзі слуги князя Я. Острозького до суду на урядника М. Яроцького. У скарзі говориться, що винний разом із помічниками «перенявши на добровольной дорозе... тамже подданыхъ его милости пана моего...поймавши, и двохъ...окрутне а праве тиранско попалить,...а подвождъ возовъ осмьнадцать зо всмь на все...побраль...также подданыхъ пана моего побилъ, поранилъ» [18].

Слід відзначити, що під час призначення покарання за вчинення розбою судді використовували відповідні норми Литовського Статуту. Так, зі скарги однієї з потерпілих ми дізнаємось: «ижъ дей мужикъ...погонивши дей мене на добровольной дорозе, мене дей самую збил и змордовал и з мене дей кожу знялъ и пол копы грошей отнялъ». [19]. Відповідно, суд «ведле права посполитого и статуту земского» (розбійників мали карати на смерть згідно з II, XIУ, 16) засудив винного до страти.

Висновки. Бандитські й розбійницькі напади розглядалися як особливо небезпечні, адже їх вчинення призводило до великих матеріальних збитків, втрати майна, головне – до смерті або ушкодження здоров'я особи. Під час вивчення питання становлення і розвитку поняття бандитизму важливим є той факт, що якраз у період, який досліджується, проходить формування цього поняття.

На підставі інтерпретації відповідних норм Литовського Статуту можна визначити характерні ознаки бандитизму, які були відомі законодавцю XVI ст.: поділ бандитизму в залежності від місця нападу, мети злочину; наявність організованої банди. Проходить і термінологічне оформ-

лення даного виду злочину. Особливу увагу слід приділити покаранню за бандитський напад у залежності від тяжкості наслідків: більш шкідливі наслідки (вбивство, поранення) караються більш суворо. Це свідчить про те, що законодавець тієї доби усвідомлював важливість застосування принципу призначення покарання в залежності від вини.

У XVI ст. проходить розвиток поняття розбою, воно починає набувати характерних ознак, які притаманні йому в сучасному кримінальному праві України (посягання на майно і здоров'я). Це, безперечно, говорить про значні зрушення в розвитку правової думки на українських землях у той період.

Поняття бандитизму і розбою не були тотожними, і законодавець чітко їх відділяє за місцем скоєння злочину, суб'єктами тощо. Підґрунтя бандитизму полягало в постійних війнах і суперечках між феодалами, внаслідок яких він стає особливо небезпечним. Розбій же, відомий ще з часів Київської Русі, не мав тієї основи. У кримінальному праві українських земель, які входили до складу Литовсько-Руської держави та Речі Посполитої, бандитизм виглядав як більш тяжкий злочин, ніж розбій. Це можна підтвердити тим, що навіть за відсутності встановленої законом достатньої кількості свідків особу, яку звинувачували в бандитизмі, можна було притягти до відповідальності й застосувати покарання.

Важливим висновком є те, що погляди законодавця на поняття даних видів злочину, покарання за вчинення бандитизму і розбою знайшли своє адекватне відображення в судовій практиці. Подібне свідчить про значний правовий розвиток держави, домінування принципу законності, а також наявність великої кількості обізнаних в юриспруденції людей. Адже професійне тлумачення закону і його адекватне застосування на практиці можливе тільки фахівцями, досвідченими людьми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кудін С.В. Порівняльна історія права: вітчизняна традиція концептуалізації: монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 540 с.
2. Кудін С.В. Порівняльна історія права: вітчизняна традиція концептуалізації: дис. ... д. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2020. 456 с.
3. Законодательные акты Великого княжества Литовского XV – XVI вв. / подг. И.И. Яковкин. Ленинград: Государственное социально-экономическое издательство, 1936. 153 с.
4. Статуты Великого княжества Литовского: у 3-х томах / ред. С. Ківалов та ін. Одеса: Юридична література, 2002. Том 1: Статут Великого князівства Литовського 1529 року. 464 с.
5. Статуты Великого князівства Литовского: у 3-х томах / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2003. Том 2: Статут Великого князівства Литовського 1566 року. 560 с.
6. Статуты Великого князівства Литовского: у 3-х томах, у 2 кн. / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2004. Том 3. Кн. 2: Статут Великого князівства Литовського 1588 року. 568 с.
7. Тальберг Д. Насильственное похищение имущества по русскому праву (разбой и грабёж). Санкт-Петербург: Типография В.С. Балашева, 1880. 200 с.
8. Малиновский И.А. Учение о преступлении по Литовскому Статуту. Киев: Типография Императорского Университета св. Владимира, 1894. 173 с.
9. Любченко Д.І. Розвиток кримінального права Гетьманщини у другій половині XVII – XVIII ст.: дис. ... канд. юрид. наук: 12.01.01. Київ, 2005. 204 с.
10. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, при Киевском, Подольском и Волыньском генерал-губернаторе. Киев, 1876. Книга Житомирская гродская, поточная, 1582–1588 г. Ч. 6. Т. I. № 8. Л. 227 на об.
11. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, при Киевском, Подольском и Волыньском генерал-губернаторе. Киев, 1876. Книга Луцкая гродская, поточная и декретовая, 1604 г. Ч. 6. Т. I. № 2418. Л. 39.
12. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, при Киевском, Подольском и Волыньском генерал-губернаторе. Киев, 1876. Книга Житомирская гродская, поточная, 1582–1588 г. Ч. 6. Т. I. № 8. Л. 41 на об.
13. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, при Киевском, Подольском и Волыньском генерал-губернаторе. Киев, 1876. Книга Луцкая гродская, записовая, 1610–1612 г. Ч. 6. Т. I. № 2119. Л. 300.
14. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, при Киевском, Подольском и Волыньском генерал-губернаторе. Киев, 1883. Из связки подлинных документов Жидичинского монастыря. Ч. 1. Т. VI. № 27.
15. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, при Киевском, Подольском и Волыньском генерал-губернаторе. Киев, 1883. Книга главного Люблинского трибунала, воеводства Волынского, 1608 г. Ч. 1. Т. VI. Дело 318.
16. Ясинский М.Н. Материалы для истории судоустройства и судопроизводства. Киев, 1897. Т. 1. Книга КЦА. № 2040. Л. 408 об. и л.480 об.
17. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, при Киевском, Подольском и Волыньском генерал-губернаторе. Киев, 1883. Книга гродская Владимирская, 1598 г. Ч. 1. Т. VI. № 952. Л. 484 на об.
18. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, при Киевском, Подольском и Волыньском генерал-губернаторе. Киев, 1876. Книга Луцкая гродская, поточная, 1596 г. Ч. 6. Т. I. № 2104. Л. 159 на об.
19. Ясинский М.Н. Материалы для истории судоустройства и судопроизводства. Киев, 1897. Книга КЦА. № 2046. Л. 140 об., 142, 144 об.